

205 december 2023

DE ZAANSCH E MOLEN

WIND BRIEF

**INTERVIEW: MARJORIE VERHOEK
WAAKT OVER ONZE MOLENS
ADRIE BAKKER: 'MIJN HART
LIGT BIJ HET MUSEUM'
IFIKZ PROGRAMMA
IN DE BONTE HEN**

- 4 **TOELEVERINGSBEDRIJVEN VOOR DE MOLENS
ZANDSTEEN**
- 9 **COLUMN MARIEKE VERWEIJ
STROOMOPWAARTS**
- 10 **IN HET MOLENMUSEUM
PAPIERMOLEN HET FORTUIN**
- 14 **INDUSTRIEFESTIVAL IFIKZ
DE BONTE HEN IN DE SCHIJNWERPERS**
- 16 **OPGROEIEN TUSSEN FABRIEKEN
VAN MOLENS NAAR INDUSTRIALISATIE**
- 22 **TOEN EN NU
VERFMOLEN DE BEER IN WORMER**
- 24 **INTERVIEW MET MARJORIE VERHOEK
OVER TOEKOMSTBESTENDIGHEID ERFGOED**
- 28 **SERIE OVER MOLENBRANDEN
OLIEMOLEN DE KATER BIJ HET KALF**
- 30 **VRIJWILLIGER ADRIE BAKKER
'MIJN HART LIGT BIJ HET MUSEUM'**
- 34 **KOKEN MET MOLENPRODUCTEN
MOSTERDSOEP MET TOAST**
- 36 **RONDJE MOLENS
NIEUWS UIT HET VELD**
- 43 **KORTE BERICHTEN
WAAROM DRAAIT DE KAT NIET?**
- 45 **COLOFON**

Door de besluiten die de ledenvergadering van De Zaanse Molen in juni dit jaar heeft genomen is er nogal wat veranderd.

De vereniging en de Windmolencompagnie worden dagelijks bestuurd door onze directeur-bestuurder Katelijne Prinsenbergh. Zij heeft van de leden een stevige opdracht mee gekregen. 'Het huis moet op orde' is de belangrijkste klus waaraan zij werkt. Verder moeten er plannen worden ontwikkeld en uitgevoerd voor een duurzame toekomst van vereniging en Windmolencompagnie om zo de zorg voor onze molens zeker te stellen. De door u (als ledenvergadering) vastgestelde visie is daarbij uitgangspunt.

Katelijne is inmiddels voorzien van een ervaren directiesecretaris, Hester Gräfe. Hester zal het bestuur ondersteunen en tevens als secretaris functioneren van de Raad van Toezicht. Een stevige klus kan ik u vertellen. Zoals u weet is de Raad van

Op de voorpagina: **Koude reuzen**, de overall winnaar van de vijf fotowedstrijden met een thema van De Zaanse Molen. Deze foto werd ingezonden door G.J.Kat bij het eerste thema: **molens en het weer**. (Zie ook pagina 43)

DE ZAANSCHE MOLEN

TOEZICHT

Toeziçht in juni onvolledig van start gegaan. Er ontbrak toen nog kennis en deskundigheid op de terreinen bedrijfsvoering/financiën en erfgoed, met daarbij voldoende netwerk. In de afgelopen maanden hebben we gezocht naar een goede invulling op beide disciplines. Binnenkort hopen wij de nieuwe leden aan u voor te stellen. Mocht alles gaan zoals voorgenomen dan bestaat de raad rond de jaarwisseling uit vier 'oudgediende' bestuursleden en twee nieuwe deskundigen van buiten de vereniging. Het bestuur, Katelijne dus, heeft behoefte aan een complete raad waarin alle benodigde deskundigheid goed vertegenwoordigd is. Een nieuwe vorm van begroten inclusief een meerjarenperspectief en de vorderende samenwerking met belanghebbenden op de Zaanse Schans vragen om controle op en adviserende steun aan haar als bestuurder.

In het spel tussen bestuur en Raad van Toezicht is het de laatste die namens de leden 'vat' heeft op de dagelijkse gang van zaken. Weliswaar op afstand, maar toch. Tijdens de komende ledenvergadering, die gehouden

wordt op maandag 11 december in de Stoomhal, zult u ons voor de eerste keer naast elkaar zien functioneren. Het bestuur nadrukkelijk als uitvoerend orgaan en de Raad van Toezicht adviserend richting de leden over de keuzes die het bestuur van de vereniging heeft gemaakt of nog wil gaan maken. Wanneer er gestemd moet worden door de leden over bijvoorbeeld de begroting voor 2024 kunt u rekenen op 'een stemadvies'. De beoogde samenwerking op de Schans tussen erfgoedpartijen en ook met de gemeente vordert en u zult daarbij door Katelijne en ondergetekende worden meegenomen. Aanleiding genoeg om er bij te zijn op 11 december als betrokken lid zou ik zo zeggen. Ik hoop dat ik u met deze woorden duidelijk heb kunnen maken waar we nu staan. Op de vergadering van 11 december doen we daar nog een schep bovenop en kunt u uiteraard uw vragen stellen. Ik hoop van harte u daar te ontmoeten.

Jan Goedhart,
voorzitter Raden van Toezicht De Zaanse Molen en de Windmolencompagnie

Foto Kees Jak

ZAANSE NEVENBEDRIJVEN door Sjors van Leeuwen

ZANDSTEEN

Zandsteen bestaat voornamelijk uit zandkorrels met wat toevoegingen van klei of gips, vaak grijs door verwerking (Foto 1). Doordat het kwartsstof dat bij de bewerking vrij kwam schade aan de longen veroorzaakte (silicose), werd in 1951 bij wet verboden om het in Nederland te verwerken. Vervangende steensoorten bleken echter zeer snel te verweren en dus is sinds 2005 onder strenge voorwaarden, zoals afzuiging en adembescherming, verwerking weer toegestaan.

1 Blokken zandsteen

Zandsteen is vooral gebruikt in de pelmolen voor het pellen van gerst en rijst. Het procedé van pellen is anders dan dat van het malen van meel in een meelmolen. De gerst of rijst valt vanuit een houten trechter of een kaar op de draaiende zandstenen loper (dus niet in een kroggat in het midden van de steen) en wordt door de middelpuntvliedende kracht naar de buitenzijde geslingerd (Foto 2).

Onder deze lopersteen zitten grote uitsparingen gehakt, de zogenaamde windkerven, die ertoe bijdragen dat de gerst of rijst zo snel mogelijk richting de zijkant van de steen wordt gedreven. Rondom de zijkant van de steen zit een houten kuip met blik beslagen waarin met

2 Pelsteen in molen De Koker te Wormer met rechts aan de rand van de lopersteen het pelblik

een spijker scherpe puntjes naar binnen zijn geslagen (Foto 3). Zo ontstaat er een grote rasp die de schil van de gerst of rijst er met veel kracht aftrekt. Bij gerst moest deze bewerking soms wel zes keer plaatsvinden om er bijvoorbeeld parelgerst van te maken (Foto 4).

3 Blikblok van pelmolen De Jonge Prinses waarop gaatjes in het blik werden gemaakt

4 Zwaardemaker had nog drie pelmolens om parelgerst te maken

5 Groeve in Engeland, goed te zien is het breken van de steen met beitels en stootijzer

Engelse zandsteen bleek van zeer goede kwaliteit voor het pellen. De omtrek was vaak 1.80 m en de zijkant tot 30 cm dik. Een oppervlak met veel glimmers wees op een sterke pelsteen. De meeste slijtage trad op aan de rand van de steen. Als hij van diameter 1.80 naar 1.40 was gegaan werd hij afgedankt (Foto 5).

Deze pelsteen (Foto 6) had zogenaamde windkerven aan de onderzijde die het pelgoed zoveel mogelijk richting rand en blik dreven. Als legger werd vaak een oude rijststeen gebruikt; deze was iets harder dan de loper.

6 Pelsteen loper gezien aan de onderzijde

7 *Pelmolen De Zeilenmaker te Oost-Zaandam, verbrand in 1925*

8 *Groeve Bad Bentheim, 17e eeuw*

Vanwege de veelvuldige breuk van het zachte zandsteen hadden pelmolens vaak zes stenen in voorraad bij de molen, meestal in een apart 'stienhok' zoals bij Het Prinsenhof te Westzaan. Zo konden de molenmakers bij breuk snel een nieuwe steen aanbrengen en stond het bedrijf niet te lang stil. Bij De

Zeilenmaker liggen links buiten voor de molen de reserve stenen onder een piramidevormig afdak. Zo waren ze beschermd tegen inwateren. Zandsteen was kwetsbaar en kon breken als het nat werd en bevroor. Bentheimer zandsteen (Foto 8) werd net over de grens uit Duitsland aangevoerd via de Overijsselse Vecht. Bentheimer stenen spatten snel stuk bij een hoog toerental en zware belasting volgens molenmaker Gerrit Husslage. Deze kwaliteit bleek beter geschikt om gebouwen mee te maken zoals het paleis op de Dam te Amsterdam. Jammer genoeg bleek deze steen in de twintigste eeuw slecht bestand tegen de toen veel aanwezige zure regen en veel blokken moesten worden vervangen. Pelmolens die braken werden ook handelswaar, zoals blijkt uit het verhaal bij deze foto (Foto 9). Dit is Maarten Bas

9 *Maarten Bas met zijn mooi gezette biksteenmolen en zakje biksteen in de hand*

nootmuskaat'. Maarten overleed vlak voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en dat was maar goed ook want hij trok zich het leed van de mensheid zeer aan. Dit alles vertelde ooit zijn oom Piet Hille.

Tot slot een afbeelding uit ons buurland Duitsland, die aangeeft wat kunde en kennis van het vak steenbewerking kan opleveren (Foto 10). In de stad Nürnberg staat de St. Lorenzkirche met een 20 meter hoge toren van zandsteen, gemaakt in 1496 door Adam Kraft; de steenhouwer die zichzelf vereeuwigde in de voet van dit tabernakel. In een sculptuur aan de voet van de toren laat hij trots zijn gereedschap zien.

Dit is volgens mij het ultieme bewijs hoe ver menselijk vakmanschap voor het bewerken van steen kan gaan!

geboren in 1849 en als jongen werkzaam op papiermolen De Kaarsenmaker te Koog aan de Zaan. Toen hij 16 jaar oud was kreeg hij cholera waar hij niet goed van herstelde. Als jonggehandicapte belandde hij in het Koger bejaardenhuis van de diaconie De Kogge. Hij hielp in de groentetuin en bouwde er een biksteenmolen waar hij gebroken pelstenen mee klein maakte. Met een vuistje sloeg hij ze in stukken en vervolgens stampde hij de brokken steen met stampers in de molen tot poeder. Het resultaat werd met de hand uitgezeefd en gevent als schuurmiddel voor de pannen in de keuken. Een zakje kostte 1 cent en van dat gespaarde geld gingen de oudjes in De Kogge een keer per jaar een dagje uit. Van zijn 18e tot zijn 65e verbleef Maarten in het bejaardentehuis. Zijn lievelingskostje was zoete appel met aardappel en een bal gehakt. Als toetje griesmeelpudding en als slot brandewijn met 'soiker en een bietje

10 *Adam Kraft onderaan de sculptuur in de St. Lorenzkirche in Nürnberg*

KOOG AAN DE ZAAAN

Wonen in het voormalig Molenmuseum "Huis met de IJzeren Brug"

Na een grondige renovatie van dit rijksmonument zijn 5 prachtige woningen gerealiseerd. In dit transformatieproject is nog 1 woning beschikbaar. Een unieke kans! Gelegen in een gezellige rustige woonwijk aan de rand van het Kooger Park.

De woning heeft een gebruiksoppervlakte van ca. 200 m² verdeeld over een multifunctioneel van daglicht voorzien souterrain, begane grond, 1e verdieping met 3 slaapkamers en moderne badkamer en 2e verdieping met ruimte voor eigen invulling. De sfeervolle tuin van ca. 45 m² ligt aan de zuidwestelijke zijde. De woning wordt opgeleverd voorzien van sanitair. De keuken is nog geheel naar eigen inzicht te creëren.

Vanwege de monumentale status van het project is de woning ondergebracht in een VvE, daarmee wordt het onderhoud van het gehele rijksmonument en de gemeenschappelijke buitenruimte altijd gewaarborgd is. Niet te vergeten, deze woning is volledig geïsoleerd volgens de hoogste normen voor rijksmonumenten.

Grijp deze unieke, en laatste, kans om te wonen in een historische pracht en praal.

Koopsom: € 685.000 k.k.

Voor nadere informatie en/of het maken van een afspraak kunt u contact opnemen met:

Brantjes Makelaars
075 - 640 1888
zaanstad@brantjes.nl

www.ditistomorrow.nl

STROOM- OPWAARTS

*Columnist in 2023 is Marieke Verweij,
algemeen directeur van het Zaanse Museum*

Waterscooters schieten tussen de grote vrachtschepen door. Suppers in zwembroek peddelen langs vervallen pakhuizen en hagelnieuwe appartementen. Kleine houten huizen staan ingeklemd tussen dampende en stinkende fabrieken. Langs de Zaan bestaat alles naast elkaar. Fotografen Bert Verhoeff en David Galjaard raakten in de ban van dit avontuurlijke gebied en fotografeerden mensen, bedrijven, bouwprojecten en woningen. Het resultaat is te zien in de tentoonstelling 'STROOM. De Zaan in beweging'.

De Zaanse Schans is een beeldschone toeristische attractie die – bedoeld of niet – bepalend is geworden voor de identiteit van de Zaanstreek. Wie voorbij dit decor kijkt, ziet een streek die is gevormd door eeuwen van industriële ontwikkeling, waardoor een mentaliteit van hard werken ontstond en het besef dat vooruitgang niet zonder innovatie kan. De Zaanse Schans zijn niet van suiker. Maar de instroom van nieuwkomers uit de Randstad brengt een verandering op intermenselijk vlak. Dit keer geen industriële vernieuwing, maar nieuwe mensen. Hoewel de Zaanstreek altijd een magneet is geweest voor mensen uit alle windstreken, lijkt de Zaanse identiteit nu onder druk te staan. Architecten en stedenbouwers doen er alles aan om het traditionele Zaanse decor overeind te houden, maar de vraag is: wat zien de bewoners als ze naar hun eigen streek kijken?

Op basis van de 125 foto's schreef stedenbouwkundige en voormalig rijksbouwmeester Floris Alkemade een essay over deze boeiende streek. Sing-and-songwriter Tim Knol maakte speciaal voor de tentoonstelling het nummer 'Currents' – een ode aan de Zaan. Door fotografie, muziek en wetenschap te combineren biedt de tentoonstelling hopelijk een nieuw perspectief op de Zaanstreek. Zowel voor geboren en getogen Zaanse, als voor bezoekers die de Zaanse Schans voor het eerst bezoeken.

De Zaanstreek was eeuwenlang een knooppunt van handel en industrie, maar steeds meer industrieën trekken weg. Lege fabrieksterreinen krijgen nieuwe bestemmingen. Randstedelingen, op zoek naar een betaalbaar huis, komen er wonen. Maar niet alle bedrijvigheid verdwijnt en zo blijft de Zaanstreek een bijzondere mix van wonen en werken. Maar voelt het ook zo? Wordt er niet te veel gebouwd? Gaan de wensen van oude en nieuwe bewoners wel samen? Verandert de identiteit van de streek? In heel Nederland zijn deze ontwikkelingen gaande, maar nergens zijn ze zo goed zichtbaar als aan de oevers van de Zaan. De fotografen stellen slechts de vragen. Het is aan u als kijker om er een antwoord op te vormen. Ik ben benieuwd naar uw gedachten.

Marieke Verweij

HET FORTUIN

door Henk Heijnen

DE TRAGISCHE GESCHIEDENIS VAN EEN PAPIERMOLEN

Wat vandaag het internet is, was eeuwenlang het papier: een manier om informatie vast te leggen en te verspreiden. Notariële stukken, wetten, annalen, partituren, dichtbundels, kunstwerken en romans, alles werd vastgelegd op papier.

Het beste papier ter wereld werd in de 18e eeuw gemaakt in Zaanse molens.

Het Fortuin, anoniem, olieverf op paneel, formaat ca. 50 x 57 cm. (begin 19e eeuw)

Papiermachine uit Deutsche Museum München, te vinden op de website van Stichting Zaanse papiergeschiedenis

Over papiermolen Het Fortuin (1720 – 1894) is in het Molenmuseum een fraaie tentoonstelling te zien. In 10 hoofdstukken volgen we de opkomst en ondergang van de molen die eerst slachtoffer werd van een mislukte mechanisering en 50 jaar daarna jammerlijk tot de grond toe afbrandde. Beide rampen konden de molen zelf niet worden aangerekend: het vuur begon in 1894 in de naastgelegen molen Het Guiswif, de mechanisatie mislukte in 1837 door onkunde van leveranciers.

Wit papier van goede kwaliteit was eeuwenlang wereldwijd zeer gezocht. Zaanse papiermolens maakten in de 18e eeuw de hoogste kwaliteit. In Frankrijk en Engeland werden uitvindingen gedaan en toepassingen verfijnd om het papier nog beter te maken. De Zaanse firma Van Gelder Schouten & Comp. wilde mee in de vaart der volkeren. Na in 1835 een bewijs van welwillendheid te hebben verkregen van koning Willem I, kocht men in 1837 papiermolen Het Fortuin.

De firma bestelde machines in Rotterdam bij de Stoombootmaatschappij in de fabriek Feijenoord, opgericht met steun van de koning. Het werd een indrukwekkend

boodschappenlijstje dat de grootse ambities laat zien: twee Engelse papiermachines, de één voor het vervaardigen van zwaar pakpapier van vijf voet breedte, met drie of vier droogcilinders van drie voet diameter, de tweede voor het maken van fijn wit papier van 125 cm breedte en voorzien van drie droogcilinders. Eén machine om het eindeloze papier in vellen te snijden. Eén machine om het papier te lijmen voordat het in vellen gesneden wordt. Eén machine om postpapier te stempelen met een merk in de hoek. Eén stoommachine om de bovengenoemde machines in beweging te brengen, met een ketel van voldoende grootte om tevens de stoom voor de droogcilinders (van de papiermachine) te leveren.

Voorlopig kwamen er twee stoommachines en één papiermachine naar Zaandijk. De papiermachine werd gedreven door een stoommachine van 4 pk. Om de constante aanvoer van papierpulp op peil te houden zette een stoommachine van 20 pk de maalbakken in voortdurende beweging. Een gemiddelde windmolen leverde – afhankelijk van de wind – tussen de 10 en de 20 pk. En daarna ging alles mis.

- taxatie & bemiddeling
- inlijsten
- papier- en olieverfrestauratie
- schoonmaken van schilderijen
- in- en verkoop van oude prenten
- kaarten & grafiek

J.J. Allanstraat 287b • 1551 RG Westzaan • 075 6143000

www.staphorsius.nl

Drukkerij sinds 1821

HEIJNIS & SCHIPPER DRUKKERIJ

LETTERPRESS:
Drukwerk dat je kunt voelen!

Voor een stijlvolle en ambachtelijke uitstraling. Nu ook met gekleurde zijkanten!

meer op
heijnis-schipper.nl/onze-apps/letterpress/

Back-Upstraat 12, 1033 NX Amsterdam-Noord
Telefoon 075 6401730 • www.heijnis-schipper.nl
info@heijnis-schipper.nl
Facebook: [heijnis.schipper.drukkerij](https://www.facebook.com/heijnis.schipper.drukkerij)

HET FORTUIN

DE MISLUKTE MECHANISERING

Eind 1837 leverde Feijenoord de stoommachines, maar de ketels waren te groot: ze bleken voor een andere klant te zijn gemaakt. Na geruststellende woorden accepteerde Van Gelder de ketels. Vervolgens maakten eigenaren van naastgelegen papiermolens bezwaren tegen de met steenkool gestookte stoommachines. Om vervuiling van het drogende witpapier in hun molens te voorkomen eisten ze dat er met turf gestookt zou worden. Dat men bij Het Fortuin een 13 meter hoge schoorsteen had geplaatst mocht niet baten. Dat turf onvoldoende hitte zou leveren en duur was omdat er veel van nodig was, werd door de rechtsprekende Gedeputeerde Staten niet als steekhoudende argumenten gezien. De ketels waren dus te groot, de brandstof niet geschikt. Het resultaat was een te geringe papierproductie met alle verliezen van dien.

Feijenoord liet de papiermachine maken door het Engelse Treffry & Co, die – in tegenstelling tot de specialist Bryan Donkin & Co., nog nooit zo'n machine had gemaakt. De machine kwam in november 1838 aan bij Het Fortuin. Twee Engelse mecaniciens en een Engelse papiermaker waren al veel eerder aangekomen. Bij het uitpakken bleek dat er onderdelen beschadigd waren. Dit kwam omdat Feijenoord de machine na aankomst in augustus (!) in Rotterdam uitpakte, namaakte en opnieuw inpakte.

Er ontstond onenigheid met de leverancier over de betaling van de beschadigde onderdelen die vervangen moesten

worden. De Engelse technici werkten maanden aan het installeren. Uiteindelijk werd de zaak in werking gesteld, maar de resultaten bleven onder de maat. De hele mechanisering kostte Van Gelder 100.000 gulden (ruim 1 miljoen euro vandaag).

Na voortdurende tegenvallende resultaten werd in 1844 de grote stoommachine die de maalbakken aandreef, buiten werking gesteld en viel men terug op windkracht. Daardoor stond de papiermachine, aangedreven door de kleinere tweede stoommachine, door gebrek aan brandstof soms weken stil.

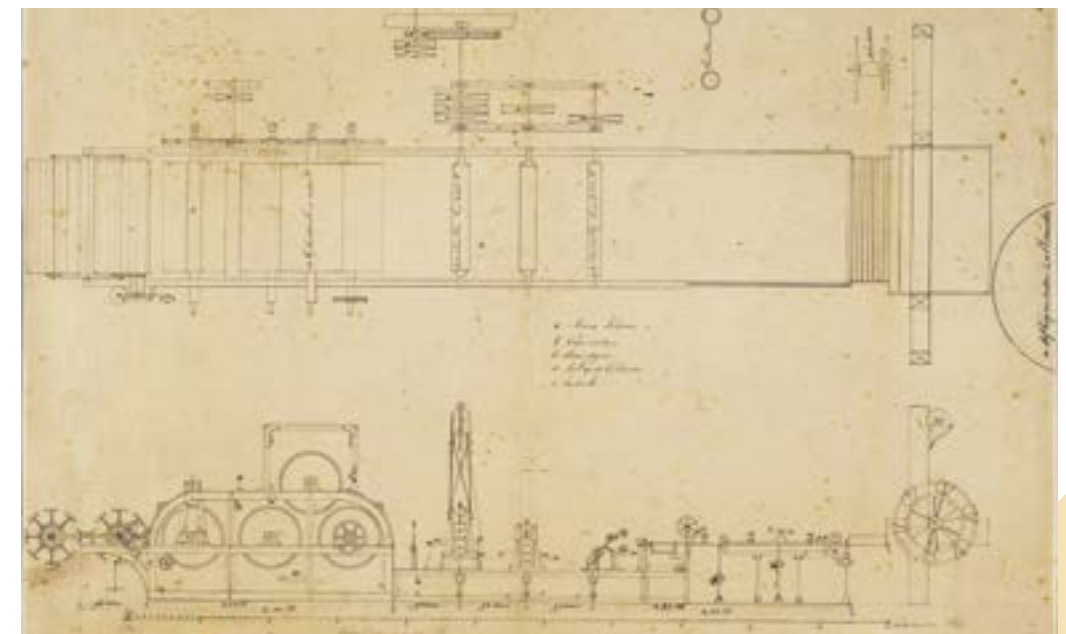
Terwijl de papiermachine in Het Fortuin vaak stil stond, stond de mechanische papierfabricage in het buitenland verre van stil. Dat begreep Van Gelder ook. Het onfortuinlijke Fortuin werd in 1855 verkocht aan Cornelis Honig jansz. uit Zaandijk. De firma Van Gelder Schouten & compagnon werd opgeheven.

Inmiddels richtten drie neven Van Gelder Zonen op. Dat bedrijf kocht in 1845 de

Detail van het model van De Eendragt, gemaakt voor de Parijse wereldtentoonstelling in 1900; op de achtergrond is in een andere vitrine het traditionele papierscheppen met de hand te zien

grauwpapiermolen De Eendragt in Wormer. Hier lukte de mechanisering wel. Zes jaar later rolde hier het eerste witpapier van de papiermachine. Het markeerde de wedergeboorte van de firma Van Gelder die zou uitgroeien tot een papierbedrijf van Europees formaat.

Tekening van een papiermachine, jaartal onbekend, in 1928 geschonken aan De Zaanse Molen; mogelijk stond deze machine in Het Fortuin

IFIKZ ZET ONDERZOEKCENTRUM DE BONTE HEN IN DE SCHIJNWERPERS

door Ed Pielkenrood

Het Zaanse industriefestival IFIKZ (spreek op z'n Engels uit als I Fix) had dit jaar voor het eerst de oudste fabrieksvorm aan de Zaan (de molen) meegenomen in haar programmering en dat werd tijd.

Zowel IFIKZ als De Zaanse Molen waren enthousiast. Het industriefestival ontving op verschillende plekken langs de Zaan in totaal 1500 bezoekers, terwijl het onderdeel De Bonte Hen alleen al zo'n 500 bezoekers over het weekend van 21 en 22 oktober telde. Molenaar Jippe Kreuning greep deze gelegenheid bovendien aan om zijn onderzoeksprogramma naar het molenaarschap te starten en dat trok veel mensen naar het einde van de Kalverringdijk.

De overgebleven molens langs de Zaan hebben nauwelijks nog geheimen voor ons. We weten precies hoe en waarom ze zo werden gebouwd. Dat is anders voor het molenaar-

schap. Kennis over de verwerking van grondstoffen tot producten werd eeuwenlang mondeling doorgegeven. Er staat nauwelijks iets van op papier. Neem het olieslagersvak. Hoe zorg je ervoor dat de olie de gewenste kwaliteit heeft en niet is vervuild met stoffen die het gebruik ervan beperken? Dat gevaar ligt op de loer, want als je bijvoorbeeld de tot meel gestampte zaden iets te lang of te sterk verwarmt op het vuister, of het zelfs verbrandt, dan wordt de olie onbruikbaar voor verfproductie en kan het zelfs giftig worden. Tijdens het IFIKZ-weekend werd in De Bonte Hen continu olie geslagen door een maalploeg die steeds uit vier of vijf doorgewinter-

de molenaars c.q. maalploegleden bestond. Dat heeft in ieder geval opgeleverd dat het stampen van naslagmeel sneller gaat dan het slaan van olie uit het meel. Er ontstond een berg aan meel bij de naslag, waar niet tegenop te slaan viel. Deze onderdelen van het productieproces moeten dus beter op elkaar worden afgestemd. De komende winter zal het slaan van olie in De Bonte Hen verder naar een hoger plan worden getild door wetenschappelijk onderzoek naar het hele proces. Op afspraak van molenaar Jippe Kreuning

wordt De Bonte Hen steeds meer de molen waar onderzoek plaatsvindt naar oude ambachten. In dat streven wordt Kreuning gesteund door onze vereniging. Daarbij gaat het niet alleen om het molenaarsambacht, maar ook om molengerelateerde ambachten zoals bijvoorbeeld zeilen maken en haren maken. Ook demonstraties van deze twee ambachten waren in het IFIKZ-weekend al op De Bonte Hen te zien. Daarnaast hield Sjors van Leeuwen in het Molenmuseum vier keer een lezing over de productie van molenstenen. Ook dit onderdeel van IFIKZ werd goed bezocht.

OVERGANG VAN MOLENTIJDPERK NAAR INDUSTRIALISATIE

door Jan Krijt

OPGROEIEN TUSSEN DE FABRIEKEN AAN DE REIGERSTRAAT IN ZAANDAM

“Waar ben jij geboren?”

“Aan de Reigerstraat in Zaandam”

“Oh, vreselijk! Dat smalle straatje pal tussen die stinkfabrieken!”

Tja, zo ging dat op school of op de sportclub in het voorstelrondje. De werkelijkheid is heel anders en daar gaan we het over hebben in dit verhaal.

ZONNEWIJZERSPAD

De wijziging van Zonnewijzerspad naar Reigerstraat kenmerkt de overgang van het molen- naar het fabriekstijdperk. Mijn broers en ik zijn in de jaren vijftig van de vorige eeuw geboren in het oeroude smalle deel van de Reigerstraat op nummer 25. Tot 1928 heette dat deel nog het Zonnewijzerspad. In de 17e, 18e en 19e eeuw zag het hier letterlijk zwart van de houtzaagmolens en dit pad huisvestte ook veel molenvolk. Met name dat van bovenkruier houtzager De Denneboom en de paltrokken de O, de Kerfbijl en 's Lands Welvaren die alle in het verlengde van het pad stonden.

April 1902: Eerstesteenlegging voor de Waxinefabriek. Met de bolhoeden de gebroeders Ericus en Arnold Verkade op de pas bestrate Reigerstraat. Op de achtergrond de draaiende paltrok 's Lands Welvaren die hier z'n laatste jaar ingaat. (foto collectie fam. Verkade/Zaans Museum)

Het brede deel, de eigenlijke Reigerstraat, werd pas rond 1900 bebouwd toen het Langeland gedeeltelijk in handen kwam van de firma Verkade. In 1902 verrees achteraan de straat de Waxinefabriek. In het noorden langs de gehele lengte van het, toen nog, Zonnewijzerspad werd in 1927 de 180 meter lange Nieuwe Beschuitfabriek gebouwd.

In 1928 besloot de gemeente Zaandam tot hernoeming van het Zonnewijzerspad naar Reigerstraat en werden de huizen hernummerd. Aan de Westzijde stond al sinds 1886 de Brood- en Koekfabriek De Ruijter, later uitgebreid met de Chocoladefabriek. Ook de paardenstallen -later de kistenmakerij-, het honingpakhuis en de garages van de luxe auto's werden aan de Reigerstraat gebouwd. Van het huis van mijnheer Anton Verkade aan de Ooievaarstraat grensde de brede achtertuin

aan de Reigerstraat. Anton had zodoende een achterdeurtje naar z'n Waxinefabriek. Je kon dus inderdaad zeggen dat onze straat nagenoeg omsloten was door Verkade. Maar was dat ook erg? Absoluut niet!

GEURHERINNERING

Mijn oudste herinneringen zijn die van de geuren en die waren heerlijk! De schoorstenen van de Beschuitfabriek waren zo'n 20 meter van ons huis en de geur van het beschuitbakken is nagenoeg die van het bakken van brood. In de top tien van voedingsgeuren staat die van versgebakken brood met stip op 1! Je wordt er blij van. Ooit een ruzie meegemaakt in de rij bij de bakker? Bij oostenwind was de geur van chocolade je vriend en als er verse hazelnoten gebrand werden, was het geurgenet met geen pen te beschrijven. Bij Verkades kistenmakerij

Omstreeks 1920: Op de voorgrond het Zonnewijzerspad, linksboven de Waxinefabriek, midden de Biscuitfabriek en rechts het terrein voor de Beschuitfabriek van 1927

stonden de deuren altijd open. Het rook er naar vers gezaagd hout en soms kregen we van timmerbaas Stolp een 'stukkie' zoethout van twee centimeter. "Van zoethout zaagt men zoete planken", was zijn standaard grap. Achterin de straat bij de Waxinefabriek hing ook een lekkere lucht. Het was niet precies die van kaarsvet, maar het had iets. Je was dan al langs het honingpakhuis gelopen en ook de geur daar was niet te versmaden.

ACHTER DE MUZIEK AAN

Als kind houd je je helemaal niet bezig met geuren. Het gaat om de andere kinderen op straat! En die waren er en je kende ze allemaal! Aanvankelijk speelde je op het eigen erfje met je broers en de buurkinderen van vlakbij. Koos, Janneman, Dina, Anneke en Jannie. Werd je wat groter, dan kwamen daar andere kinderen bij. Televisiekijken bij de hoogbejaarde buurman Blees, de enige met een TV in de straat, met z'n veertien op de grond, Dappere Dodo en de Verrekijker! Limonade uit een theekopje met een gouden oor en een

Lange Vinger van Verkade erbij. En de kring groeide en groeide. De gebroeders Grinwis, de van Zaanes van de Pelikaanstraat, de jongens van Gruijs uit de Ooievaarstraat. We deden aan opschuilers, paaltjesvoetbal, sneeuwballengevechten, volleyballen met een touw over de straat gespannen, naar het Sportfondsenbad of zwemmen in de spoorloot, vlotjevaren, schaatsen op het ondergelopen land in het Westzijderveld...

Op mooie zomeravonden hoorden we zo nu en dan de 'roemboemers'. We snelden dan naar de steeg bij bakker Groot tegenover de Pelikaanstraat en konden daar door het hek de Verkade drumband voor de Harmonie uit zien marcheren over het Verkadeterrein. Machtig!

Eens per jaar liepen we de avondvierdaagse met klas vier, vijf en zes. Vertrek vanaf het Verkade terrein op de opzweepende klanken van de drumband en een chocoladereep met een medaille van mijnheer Lubbers van de Laatste Loodjes bij de aankomst.

OPGROEIEN TUSSEN DE FABRIEKEN

DE DIRIGENT VAN DE HARMONIE

En stiekem kende je ook bijna alle volwassenen uit de buurt. Elke morgen om vijf uur liep de buurman, vader van mooie dochters en stoker van de Koekfabriek, fluitend langs naar z'n werk. En zo waren er velen, de portier, de directiechauffeur, een aantal biscuit- en chocolademeisjes, de dirigent van de Harmonie, een paar bakkers, een magazijnbaas, timmerlui en een exportchauffeur. Hele horden Reigerstraters liepen dagelijks naar hun werk bij Verkade. Maar er waren er ook die in het hout werkten of bij Pieter Schoen, bij Albert Heijn of de Artillerie Inrichtingen.

En er waren ook ondernemers. Bakker Groot, Kruidenier Stoffels en Groenteboer Lispeth, waar later van Zaane kwam met de bromfietsssloperij. Bram Kaaijk met z'n bloemen, drogist Jan de Wolff en z'n vader met z'n verfwinkeltje. Fok Schermer en later Kees van Dalsem liepen met melk en toen bakker Groot stopte, kwam bakker Hover van het Bouwmanspad brood venten.

PSALMEN KNUTTEN

Na twee jaar kleuterschool aan de Valkstraat gingen veel Reigerstraters naar de Ooievaarstraatschool. En op zondag liep de straat leeg naar de kerk. Wij liepen naar de

Zicht op Reigerstraat 25 vanuit het door klimop overwoekerde voormalige hoofdkantoor van Verkade boven de Beschuitfabriek

TOPLIN

LIJNOLIE STANDVERF

Bonte Hen slaat Hollands lijnzaad voor TOPLIN

VOOR HUIDIG
EN TOEKOMSTIG ERFGOED

DOKWEG 40 1976 CA IJMUIDEN NEDERLAND +31 (0) 255 54 84 48
INFO@RIGOVERFFABRIEK.NL RIGOVERFFABRIEK.NL

OPGROEIEN TUSSEN DE FABRIEKEN

Stationsstraat. Je gaat mee met je ouders, maar als je acht bent is er aan die kerkdiensten geen touw vast te knopen. De echte Bijbels kregen we op school. De mooie lessen van juf Hoffman en juf Jongkind, het psalmen-knuten en het nodige hel-en-verdoemenis-gebulder van meester Stoffels. Het duurt even voor je dat weer te boven komt. Het schoolgaan zelf leidde tot levenslange bondgenootschappen.

ECHTE VRIENDEN

En nou denk je, wat moet ik met al die namen? Ik kèn die gasten niet!? Maar je kent misschien vergelijkbare mensen! Want of je nu in de Koog rondom Honig of Duijvis bent opgegroeid, bij Pielkenrood in Zaandijk, in Westzaan bij de

Blauwselfabriek, in Wormerveer bij Wessanen of in Krommenie bij de Lum, je kunt zo je eigen rijtje namen invullen want daar heb je hetzelfde mee beleefd. Deze mensen zijn geen Facebookvrienden! Ze zijn echt en voor het leven!

Want zelfs nu, 60 jaar later, ken ik ze nog steeds; hun stemgeluid, hun oogopslag en het karakter van allemaal! Dit zijn de meest pure Zaankanters bij wie de gemeenschapszin in- met- en rondom de fabrieken ongekend was! We houden natuurlijk allemaal heel veel van groene getrapte wegen, molens, Czarenwoningen en pakhuizen, maar je jeugd beleven tussen die fabrieken, dat is óók uniek Zaans erfgoed!

1903: Vier jonge Reigerstraters voor de pas gebouwde Waxinefabriek

VERFMOLEN DE BEER

VEERDIJK, WORMER

TOEN
EN NU

Door Fulco Rol en Jaap de Jong

Bijna twintig jaar geleden verdween, vrijwel geruisloos, een oud houten bedrijfspand aan de Veerdijk in Wormer. Wat veel mensen niet wisten, was dat een deel van dit pand bestond uit de oude molenshuur van oliemolen en later verfmolen De Beer.

Verfmolen De Beer gezien vanaf de Zaan in noordwestelijke richting. Op de achtergrond links een stukje van het nog bestaande pakhuis Wormerveer. (foto Collectie DZM)

De Beer werd in 1649 gebouwd als een enkelwerks oliemolen voor het verwerken van hennepzaad. De molen was klein van stuk; zodoende werd gesproken van 't Beertje. De Beer is in 1816 verbouwd tot verfmolen. De inrichting was eenvoudig en bestond uit twee koppels kantstenen met buulkisten (stofdichte kisten waarin de gemalen verfstof van kluitjes werd ontdaan). De molen werd voornamelijk gebruikt voor het vermalen van minerale verfstoffen.

GEMECHANISEERD MET PETROLEUMMOTOR

In 1861 kocht verfhandelaar Pieter Willem Peereboom (1837-1875) De Beer. Daarnaast werkte hij met verfmolen De Jonge Kuiper aan de ringvaart van de Engewormer. Na het overlijden van Peereboom zette zijn weduwe, Guurtje Schaap (1838-1902), de verfhandel voort onder de firmanaam

De onttakelde verfmolen De Beer gezien vanaf het Zuideinde richting het noordoosten. Rechts de chemicaliënfabriek de Rietvink van Jan Dekker.

(foto particuliere collectie)

Weduwe P.W. Peereboom.

In 1897 werd De Beer gemechaniseerd en door molenmaker Gorter uitgerust met een petroleummotor. Daarbij werd de molen ontakeld en kortte men het achtkant in. Dit alles was van korte duur, want in 1901 beëindigde de firma Peereboom het maalbedrijf en werd de motor, tezamen met de twee koppels kantstenen, te koop aangeboden. Het resterende achtkant werd gesloopt.

HOUTEN PAKHUIS

Op de plaats van het achtkant bouwde molenmaker Gorter een houten pakhuis waarop de molennaam overging. De molenshuur van De Beer bleef staan en werd onderdeel van het nieuwe pakhuis. Na de sloop van de molen richtte de firma Peereboom zich voornamelijk op de handel in droge verfstoffen. In 1957 nam Peereboom de naastgelegen verfhandel Storm, Van Bentem & Kluyver over van Jan Dekker uit Wormerveer. Nadien stond het bedrijf bekend als S.B.K. Lakchemie, dat zich specialiseerde in de productie van industriële lakken. De productielocatie bevond zich in het bestaande pakhuis Wormerveer dat vijftig meter ten noordwesten van De Beer staat. Halverwege de jaren negentig van de twintigste eeuw verdween S.B.K. Lakchemie uit de Zaanstreek en werden de bedrijfspanden onderdeel van W.R. Grace & Co, de moedermaatschappij van Cacao de Zaan en eigenaar van de nabijgelegen cacao-fabriek de Moriaan. In oktober 2004 verdween het pakhuis De Beer door sloop als voorbereiding op een mogelijke uitbreiding van de fabriek.

De Veerdijk met links pakhuis De Beer. In de doorkijk pakhuis Wormerveer. De loods rechts diende voor opslag van zeegras, een nevenhandel van de firma Peereboom. Voor De Beer een fraaie automobiel, een Hispano Suiza 68 J12 cabriolet (met dank aan Gijs van Soest). Foto gemaakt rond 1955-1960. (foto Collectie DZM)

In oktober 2004 is de afbraak in volle gang, de contouren van de schuur zijn nog zichtbaar tegen het pakhuis. (foto M. Ero)

Oktober 2004 kort voor de afbraak, stijl met korbeel en legeringsbalk van de schuur, op het schot nog enkele initialen en jaartallen uit een ver verleden. (foto M. Ero)

De situatie op woensdag 11 oktober 2023. De Beer stond op het terrein waar de scheepvaartborden staan; op de achtergrond pakhuis Wormerveer en cacao-fabriek de Moriaan.

TOEKOMSTBESTENDIGHEID MONUMENTEN

Door Ed Pielkenrood

MARJORIE VERHOEK WAAKT OVER ONZE MOLENS

Het regiohoofd Noordwest bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is in de Zaanstreek geen onbekende. Marjorie Verhoek was eerder beleidsadviseur Erfgoed bij de gemeente Zaanstad, kende als programmaleider van de Erfgoeddeal grote bedragen toe aan Zaanse projecten en was in 2020 columnist van de Windbrief. Momenteel werkt zij hard aan de toekomstbestendigheid van erfgoed in Noordwest-Nederland. Want kunnen wij onze molens, stolpboerderijen en historische kerken wel behouden als de zeespiegel in het jaar 2300 is gestegen met 2-6 meter of in het ergste geval misschien met 17 meter?

In een onlangs verschenen rapport van het KNMI laat deze organisatie in vier scenario's zien met welke mogelijke gevolgen van de klimaatverandering wij rekening moeten houden. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is zich hiervan bewust en overlegt over klimaatadaptatie met partijen zoals Rijkswaterstaat, verschillende waterschappen en tal van klimaatdeskundigen en andere wetenschappers. Het grootste gevaar van zeespiegelstijging geldt voor Noordwest-Nederland en ligt dus op het bordje van Marjorie Verhoek.

KLIMAATADAPTATIE

"Als regiohoofd Noordwest ben ik verantwoordelijk voor het erfgoed in Noord- en Zuid-Holland, Friesland, de Noordzee en de Waddenzee", vertelt Verhoek. "Mensen realiseren zich niet altijd dat er zich ook erfgoed bevindt onder de zeespiegel. Denk bijvoorbeeld aan scheepswrakken en skeletten van prehistorische dieren. Bovendien staat de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst van UNESCO en in dit geval berust de bewaking

daarvan weliswaar bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, maar daarbij ben ik ook betrokken."

Misschien zullen monumenten verplaatst moeten worden

Klimaatadaptatie is van toenemend belang voor Verhoek en legt een steeds groter beslag op haar tijd. "Klimaat en erfgoed is een beleidsspeerpunt", legt zij uit. "Voor oplossingen in de toekomst kijken we voor inspiratie naar het verleden. We hebben de afgelopen tweehonderd jaar het regen- en rivierwater in Nederland versneld afgevoerd naar zee. Daarvóór verliep de waterafvoer veel natuurlijker. Daar moeten we naar terug want wat er in natte jaargetijden in ons land valt en binnenkomt, hebben we in de toekomstige droge zomers tekort. Daarnaast zullen de

HOTTING
elektrotechniek

*Sinds 1992 het adres voor een
gegarandeerd veilige installatie!*

Rechte tocht 9d, 1507 BZ Zaandam
Tel.: 06 - 532 31 977
E-mail: r.hotting@hottingelektrotechniek.nl
Website: www.hottingelektrotechniek.nl

**Huis kopen?
Hypotheek afsluiten?
Kies zelf uw notaris!
Bel en onderhandel!**

Dijkhuis Koeman
notariskantoor

Hoogstraat 11, 1541 KW Koog a/d Zaan
Postbus 103, 1540 AC Koog a/d Zaan
Telefoon: 075 6125520
E-mail: info@notariskoeman.nl
Web: www.voordeelnotaris.nl

windmolenmakerij
"Saendijck" b.v.

**Onderhoud
Restauratie
en
Nieuwbouw**

post adres: Windmolenmakerij Saendijck b.v.
Weiver 29
1551 SC Westzaan
06-20295580 075-6281425
www.saendijck.com

Schilders- en Afwerkingsbedrijf

Van der Werff

Dorpsstraat 255,
1566 BA Assendelft

075- 687 4812
06 53 896 106
06 300 98 303

g.vanderwerff@xs4all.nl

Voor oplossingen in de toekomst halen we inspiratie uit het verleden

rivier- en zeedijken flink verhoogd moeten worden om in natte tijden het overvloedige water buiten te houden."

VERPLAATST EN GECLUSTERD

Verhoek sluit niet uit dat in de laagste delen van ons land, zoals de droogmakerijen, in de toekomst water moet worden opgevangen. "De meeste bebouwing is daar op een iets hoger gelegen lint dat dan droog moet blijven. Als de nood aan de man komt, zullen daarbuiten gelegen monumenten misschien verplaatst moeten worden. Maar of het ooit zover zal komen, valt nog te bezien. We bespreken in ieder geval verschillende scenario's in diverse werkgroepen zodat we op alles zijn voorbereid. Overigens gebeurt er al het een en ander in veenweidegebieden. In Waterland (Wetlands) bijvoorbeeld zijn door Staatsbosbeheer op kleine schaal al boeren verplaatst en geclusterd zodat er nu lege plekken zijn waar water kan worden opgeslagen. Bovendien gaan we in Nederland wellicht toe naar agrarische schaalverkleining waardoor boeren niet meer met het allerswaarste materieel het land op hoeven. Dan is drassigheid een minder groot probleem."

VERBONDEN MET TASTBAAR VERLEDEN

Welke opleiding, werkervaring en ambitie heeft Verhoek naar haar huidige functie gebracht? "Ik heb bouwkunde gestudeerd en altijd al belangstelling gehad voor monumenten. Mijn eerste stage was bij het Rijksmuseum. Daar heb ik gewerkt aan de voorlaatste renovatie van het monumentale

gebouw waarin het museum is gevestigd. Sindsdien ben ik zeer toegewijd aan monumenten en erfgoed. Na mijn studie ben ik docent/cursusleider restauratie geworden op de Hogeschool Utrecht. Vervolgens ben ik enkele jaren beleidsadviseur Erfgoed geweest in Zaanstad, waarna ik heb gesolliciteerd naar de functie van programmaleider bij het programmabureau Erfgoeddeal. Deze organisatie staat voor een Nederland waarin het verleden tastbaar is en waarmee men zich verbonden voelt. Dat wordt bereikt door erfgoed als een vaste

Ik ben zeer toegewijd aan monumenten en erfgoed

waarde in ruimtelijke ontwikkelingen te positioneren. Het programmabureau zoekt aansprekende voorbeelden van projecten of initiatieven waarbij de transitieopgaven worden verrijkt door erfgoed. In mijn tijd bij het programmabureau werd er aan Zaanse projecten zoals het molenerf De Hemmes en de Rode Buurt in Zaanwijk ieder zo'n 750.000 euro toegekend. Nu werk ik sinds eind 2022 als Regiohoofd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en daar voel ik mij helemaal op mijn plaats."

Marjorie Verhoek (41) is geboren in Amstelveen en woont sinds haar studietijd in Amsterdam. Het laatste deel daarvan met haar partner en twee kinderen van 9 en 13 jaar.

BRAND IN DE KATER

Op woensdag 9 november 1842 werd oliemolen De Kater aan de Poeldijk bij het Kalf door een verwoestende brand in de as gelegd. Hoe laat de brand uitbrak en wat de oorzaak was, is niet bekend. Zeker is wel dat de molen aan het zeer smalle dijkje kansloos was toen het vuur om zich heen greep.

Brandspuiten waren over het onverharde en zeer smalle pad niet bij de molen te krijgen. Men moest ze op schepen aanvoeren en dat vergde tijd, zodat de brand in de door olie doordrenkte molen snel om zich heen kon grijpen. Van deze molen is geen windbrief gevonden, maar in 1670 tekende landmeter Olphert de Groot hem op zijn kaart van buitendijkse Zaanerven. Er zijn geen persverslagen van deze brand gevonden, maar omdat de molen in het Olieslagerscontract was verzekerd is er wel een zeer uitvoerig rapport bewaard gebleven, waarin de schadeafhandeling tot in detail is beschreven.

De Kater was de vijftiende molenbrand die door het Olieslagerscontract moest worden afgehandeld sinds de oprichting in 1727 en het was gelijk ook de grootste schadepost tot dan toe. Er moest f. 17.401,59 en een halve cent worden uitgekeerd. Het was trouwens een rampmaand voor deze onderlinge brandverzekering, want op 23 oktober was de oliemolen De Krab in het Westzijderveld bij Zaandam afgebrand. Eigenaar was burgemeester H.J. Smit die f. 6500,- voor zijn afgebrande molen ontving en f. 3597,66 en een halve cent voor de schade aan de lading van de molen. De brandweer kon hier tijdig ingrijpen en de schuur met zo'n

60 last koolzaad (120.000 kilogram) bleef behouden.

Bij De Kater ging alles reddeloos verloren. Evert de Jager, koopman uit Zaandijk, ontving 7000 gulden voor de molen en 10.401,59 gulden en een halve cent voor de verloren lading van zijn molen.

DE LADING VAN DE MOLEN

De Jager gaf een gedetailleerd overzicht van de voorraden die in de molen aanwezig waren op het moment van de brand. Er waren partijen koolzaad uit het Rijngebied, Cromhorn en Eijder in Duitsland en uit Denemarken. Lijnzaad kwam uit Archangel in Rusland en Koningsbergen aan de Oostzee. De waarde van deze voorraden werd vastgesteld op f. 18.086,40. De 13 last en 23,5 mud koolzaad was 4956,20 gulden waard. De 11 last lijnzaad werd op 3339,38 gulden begroot. De 192 vaten raapolie waren 38 gulden per vat waard. In totaal dus 7296 gulden. De 12 vaten raapdik stonden voor 300 gulden op de lijst en 12.000 raapkoeken voor 816 gulden of 68 gulden per 1000 stuks. De lijnolievoorraad werd op 4851,88 gulden getaxeerd. Olieslager Pieter Honigh werd door de gecommiteerden van het Olieslagerscontract belast met deze taxatie. Uit zijn financieel overzicht blijkt dat er

De Kater met links Het Pinksternakel, ansichtkaart van oost-Zaandam, van een aquarel van Gerrit Mol

Omdat de molen in het Olieslagerscontract was verzekerd is er een zeer uitvoerig rapport bewaard gebleven

voor 8451,75 gulden aan goederen uit de brand was gered. Er waren 71 vaten raapolie ongeschonden uit de brandende schuur gehaald. Deze werden al twee dagen na de ramp voor 37,50 gulden per vat verkocht aan de firma D. & H. Zwaardemaker uit Zaandam. In totaal leverde dat 2692,62 gulden en een halve cent op. De prijs lag maar vijftig cent onder de marktwaarde. De Weduwe J.E. de Boer Js z uit Amsterdam kocht 40,5 vaten raapolie voor 35,75 gulden per vat, wat ook nog een alleszins acceptabele prijs was. De zaadvoorraden en de koeken waren aangetast. Vermoedelijk door bluswater. Vooral Amsterdamse opkopers ontfermden

zich erover. Op 25 november werden de laatste restanten van de geredde voorraad verkocht. K. Dekker uit Zaandijk nam 3,5 vaten raapolie over voor 35,75 gulden. Ze stonden in het pakhuis De Tweekap op het Kalf.

DE BIJDAGEN VAN DE DEELNEMERS

Zoals gebruikelijk werden de deelnemers aan het Olieslagerscontract allemaal aangesproken voor een bijdrage. Voor de verbrande molen moest 7000,- gulden op tafel komen en voor de verloren lading 10.401,59 gulden en een halve cent. De eigenaren werden aangesproken voor het aantal molens en de hoeveelheid ladingen die men had verzekerd. Er waren in 1842 nog steeds 109 oliemolens verzekerd in het Olieslagerscontract. In totaal was de verzekerde som 638.600 gulden. De rekenmeesters van het contract bepaalden hoeveel er per molen moest worden bijgedragen. Men kwam uit op 1,1 procent van de verzekerde som. Zo kwam er 7024,60 gulden op tafel voor het gebouw. De 109 molens waren in bezit van veertig bedrijven. Cornelis Claasz Honig uit Koog aan de Zaan was met 21 molens de grootste. Deze molens waren voor in totaal 131.100 gulden verzekerd, zodat Cornelis 1448,70 gulden op tafel moest leggen.

Zo incasseerden de gecommiteerden van het contract 17.522,10 gulden. Dat betekende dat er 120,50 gulden en een halve cent overbleef voor de centrale kas van het Olieslagerscontract.

MIJN HART LIGT BIJ HET MUSEUM

Door Sarah Vermoolen

Adrie Bakker verhuisde 37 jaar geleden voor de liefde naar de Zaanstreek. "Een Zaankanter is lid van vereniging De Zaanse Molen. Voorjaar 2015 las ik een berichtje in de Windbrief dat ze vrijwilligers zochten voor het museum. Eerder werkte ik op de afdeling inkoop bij een groothandel. Na een reorganisatie had ik geen werk meer. Na mijn vakantie belde ik de vereniging of ze nog mensen nodig hadden en dat was het geval. Zo begon ik in het weekend achter de balie in het oude Molenmuseum.

Met molens had ik eigenlijk nog niet veel. Werken in een museum met mensen vond ik wel leuk. Het bleek nog veel leuker dan ik had gedacht. Zo kwam ik opeens in een molenwereld terecht. Bij het oude Molenmuseum waren regelmatig exposities en educatieprojecten. Omdat het nogal afgelegen lag, kwamen er vooral Zaankanters. Met name bij openingen en schoolbezoeken was het erg druk en gezellig. Door mijn werk voor de vereniging drong pas goed tot me door hoe interessant de geschiedenis van de molens is. Nu vertel ik aan alle bezoekers dat we in het oudste industriegebied van Europa zijn. Dan neem ik ze mee naar het schilderij bij de ingang waarop je veel molens ziet. Kijk, zeg ik dan, dat zijn allemaal kleine fabrieken."

OPENEN EN SLUITEN

"Het openen van het oude museum was een heel proces. Eerst moest het alarm eraf, daarna

VRIJWILLIGER IN HET MOLEN MUSEUM, OP DE BONTE HEN, EN BIJ HET BESTVAT

moest je in de stoppenkast alles omzetten. Vervolgens ging je met een sleutelbos het hele museum door om overal knopjes aan te zetten. Zo gingen overal de lichtjes aan. Aan het eind van de dag verrichtte je dezelfde handelingen.

Het eerste weekend dat ik alleen werkte, kreeg ik de stoppenkast niet open. Zeer ongemakkelijk belde ik Wibo Woudt die mij had ingewerkt. Hij vertelde dat je heel hard moest trekken om de kast open te krijgen. In

zo'n oud huis was het hout gaan werken en uitgezet. Zoiets vergeet je natuurlijk nooit meer. Wanneer je achter de balie zat van het oude Molenmuseum had je ook regelmatig

contact met de mensen die daarnaast op het kantoor zaten. Zo werd ik door Resi nog wel eens gevraagd om bij te springen bij educatieprojecten. Het was zo leuk wat daar werd georganiseerd voor schoolklassen. Zo konden kinderen bijvoorbeeld jaarringen tellen in hout, zelf verf maken van krijt, of met een krukas ontbijtkoek zagen. Het was een mooie afwisseling om af en toe mee te helpen. Tegenwoordig zijn de educatieve programma's bij De Schoolmeester, dus daar maak ik niet veel meer van mee."

BEST VAT

"Aan het eind van de jaarlijkse molendag worden alle vrijwilligers uitgenodigd om samen een drankje te drinken met een hapje erbij. Die bijeenkomst wordt Bestvat genoemd en ik sta dan vaak achter de tap. Het is heel gezellig om iedereen daarbij te zien. Natuurlijk zoeken de mensen die samenwerken op een molen of bij het museum elkaar wel op. Het is iedere keer fantastisch om te zien wat een bevlogen mensen hier werken. De molenwereld is echt apart, het is opvallend hoeveel kennis mensen hebben."

Met molens had ik eigenlijk nog niet veel

Je moet mij niet vragen om uit te leggen hoe een molen werkt, die mensen verwijs ik naar de expo waar het goed zichtbaar wordt gemaakt. Van Sjors, Fulco en andere vrijwilligers en medewerkers hoor ik allerlei leuke dingen. Deze 'weetjes' vertel ik dan weer graag door aan bezoekers."

Ik vertel aan alle bezoekers dat we in het oudste industriegebied van Europa zijn

REMBRANDT EN DE BONTE HEN

"Toen het oude Molenmuseum dicht ging, heb ik tijdens de coronatijd als baliemedewerker bij oliemolen De Bonte Hen gewerkt. Dat was heel bijzonder in de oude molenhut met een kacheltje aan. Met de molenaars was het altijd hartstikke gezellig. Als bezoeker maak je het olieslaan goed mee, het is zo interessant wanneer de molenaar bij de molensteen uitlegt wat hij doet. Het rook er altijd naar lijnolie. Laatst was ik in het Rembrandthuis en toen ik het atelier van Rembrandt

binnenkwam, herkende ik direct de geur. Het rook naar de Bonte Hen!"

NIEUWE MOLENMUSEUM

"Toen het nieuwe Molenmuseum openging, ben ik daar weer aan het werk gegaan. Mijn hart ligt toch meer bij het museum. Het verhaal van de molens wordt hier veel beter verteld. Het is zo leuk om hier doorheen te lopen en alles te zien. In het begin kwamen er nog aardig wat Zaankanters. Sommigen waren nog nooit in het Molenmuseum geweest. Nu

komen er vooral veel toeristen. Soms zijn ze zo weer buiten, anderen blijven uren. Ik heb promotie gemaakt en ben nu dagcoördinator. Dat betekent dat ik het museum mag openen en sluiten in het weekend. Dat is wel een groot verschil met het eerdere museum. Hier tik ik de code in en met één knop flitst overal het licht aan. Ik hoef alleen nog maar de videowall en de film aan te zetten. Het is een wereld van verschil met het oude museum."

MOSTERDSOEP MET TOAST

Het is alweer een stuk kouder buiten, en wat is er dan lekkerder dan een kop warme soep? Met Zaanse mosterd uit molen De Huisman en meel uit De Bleeke Dood of De Koker, ben je al een heel eind voor dit recept. En dan te bedenken dat je je kop soep nog even kunt opwarmen op het hete vuister van een van onze oliemolens, terwijl je een broodje roostert boven het vuur onderin. Je kunt het slechter treffen!

KOKEN MET MOLEN- EN STREEKPRODUCTEN DOOR CHEF PIETER KOK

INGREDIËNTEN

50 gram boter
60 gram bloem
1 liter kippenbouillon
3 ½ dl slagroom
4 eetlepels Zaanse mosterd
tabasco
zout
bruin brood naar keuze

BEREIDINGSWIJZE

Smelt de boter in een diepe (soep) pan. Doe het meel erbij en roer op middelhoog vuur door tot de mix naar koekjes ruikt. Doe de bouillon er in delen bij en roer met een garde door zodat er geen klontjes meer in zitten. Doe de room erbij en roer al kokend nog 5 minuten door. Doe de mosterd erbij en zout en tabasco naar smaak.

Rooster een mooi stukje bruin brood en geniet van je heerlijke kop soep!

DE HUISMAN

door Paul Buurmans

Ook bij De Huisman heeft het zomerseizoen inmiddels plaatsgemaakt voor de herfst en maken wij ons alweer een beetje op voor de winter. Zo zijn als vanouds de winterzeilen weer voorgehangen.

Recent werden wij verrast met een prachtig molen-borduursel waar onze molen deel van uitmaakt. Lijstenmakerij en kunstgalerie Staphorsius in Westzaan is benaderd met de vraag om het inlijsten te verzorgen alvorens het een mooi plekje krijgt in de nieuwe vrijwilligersruimte van het molenmuseum.

Hoewel de maakster ervan inmiddels is overleden wist de lijstenmaker aan de hand van de techniek van het borduursel met zekerheid te vertellen wie de maakster was. Zij was namelijk in het verleden een vaste klant. Een mooie samenloop van omstandigheden.

Hoewel meestal Het Jonge Schaap wordt gezien als het opleidingsadres pur sang is ook De Huisman inmiddels een plek waar meer molenaars in opleiding zich weten te bekwamen in het molenaarsvak.

Joop Broodbakker draait sinds juni vorig jaar onder andere op onze molen en is op 22 september geslaagd voor zijn eindexamen zodat hij zich nu gediplomeerd molenaar mag noemen. Wij hopen dat Joop zich nog lang voor De Huisman zal blijven inzetten en wensen hem daarbij veel plezier toe. Inmiddels gaan de kruidnootjes alweer grif over de toonbank en hangen straks de nodige Delfts blauwe kerstmolentjes in menig buitenlandse kerstboom. Voor de komende feestdagen reden genoeg om onze gezellige molenwinkel binnen te lopen en op zoek te gaan naar leuke cadeausuggesties.

Op 26 oktober bereikte ons het trieste bericht dat Marja Almer-Roest, vrijwilligster van het eerste uur (2011), is overleden. De molen heeft op de dag van de crematie in de rouw gestaan.

Joop Broodbakker, geslaagd voor z'n examen

Het geschonken borduurwerk

De molen met winterzeilen

DE PAAUW

door Gerro Riepema

Op molen de Paauw zijn we bezig het oude ambacht van de hennepklopper te herontdekken. Maar daarnaast zijn we ook benieuwd naar alles over de historie van deze molen en van Nauerna en omgeving. Op een zaterdag kregen we over beide onderwerpen interessante informatie in de schoot geworpen. Vroeg in de ochtend stapte er een stevig gebouwde man de molen in. Hij was als timmerman betrokken bij een verbouwing van de oorspronkelijke molen De Haan in Benningbroek. Die vormt nu de basis van De Paauw. Het molenlijf van De Haan stond al jaren te verkommeren maar zou een nieuw leven krijgen als pannenkoekenrestaurant langs de lijn van

Foto Alfons van Schijndel

De stijl waaruit stukken zijn gezaagd voor de caravan

de stoomtrein Hoorn-Medemblik. Om het molenlijf te kunnen vervoeren, heeft hij alle verbindingen stevig in de lijm gezet zodat ze niet meer uit elkaar zouden gaan. Toen Ab hem vertelde dat dat geheel tegen de principes van de molenmakerij was, keek hij verbaasd. Hij was juist zo trots dat het molenlijf er nog zo stevig uitzag.

Op sommige plekken zijn sleuven gezaagd in de stijlen van het achtkant van de oude molen. Het was nooit duidelijk waar die voor gediend hebben.

Nu kon hij ons vertellen dat die sleuven erin gezaagd waren om de caravan van de eigenaar in de molen te kunnen stallen. Dat heeft dus niets te maken met het functioneren van de molen. Over de andere ontmoeting vertellen we volgende keer meer.

HET JONGE SCHAAP

door Tim Doeves

Op Het Jonge Schaap is er weer een druk seizoen ten einde gekomen. Met dank aan alle vrijwillige inzet hebben we het andermaal volbracht! We kunnen ons nu weer gaan richten op de klussen die zijn blijven liggen. Molens die draaien, slijten natuurlijk ook. Gelukkig kunnen we daar veel zelf van oplossen. Onze oude witte zeilen waren ook helemaal op, maar de Zaanse Zeilmakers hebben vele uren gestopt in het maken van een nieuwe set katoenen zeilen. Hier waren we erg blij mee en zo konden we de molen in augustus weer laten draaien zonder scheuren in het zeildoek.

RONDJE MOLENS

DE KOKER

door Gert Zwagerman

Elk jaar brengt het najaar enkele hoogtepunten voor onze meel- en pelmolen. Eén van die hoogtijdagen is de Open Monumentendag, waarop dit jaar door enthousiaste vrijwilligers meer dan 140 pannenkoeken werden gebakken voor de vele bezoekers van deze zeer geslaagde dag. Het tarwemeel, het belangrijkste ingrediënt van het pannenkoekenmeel, hebben we zelf gemalen met onze maalstoel, die we daarvoor grondig schoongemaakt en opnieuw afgesteld hebben. De stenen bleken nog uitstekend te functioneren. Ook de Zaanse Molendag was een geslaagde dag. Traditioneel krijgen we op die dag geïnteresseerde molenaars op bezoek die van heinde en verre komen. Deze keer ontvingen we collega's uit onder meer Anjum in Friesland, Dalen in Drenthe en Hoogmade in Zuid-Holland. Zelfs

Gezellige drukte op de Open Monumentendag

een Belgische collega bevond zich onder onze bezoekers. In de ochtend was er zeer weinig wind en hebben we de gelegenheid genomen om de witte zomerzeilen te verwisselen voor de stoere bruine winterzeilen. Gelukkig stak daarna de wind op en kon de

Gort risotto, gemaakt voor Koken met Kok

molen toch nog zijn rondjes maken. Onlangs hebben enkele technische inspecties van de molen plaatsgevonden. Eerst kwam de Technische Adviescommissie (TAC) op bezoek die, naast wat kleinere gebreken, in de kap sporen aantrof van houtworm. Om dit ongedierte te bestrijden wordt nu een plan uitgewerkt. Daarnaast heeft het Monumenten Adviesbureau EAGM in haar rondgang langs de molens en opstallen van de Vereniging ook de Koker aangedaan. Een bijzondere constatering van het bureau was de hoge grondwaterstand onder de maalvloer. Na het verwijderen van enkele vloerdelen bleek er ongeveer 15 cm. water te staan, en dat tot vlak onder de vloerbalken, waarvan de laagste nog net enkele centimeters boven het grondwaterpeil staan. Kortom, het najaar bracht weer de nodige reuring in en rond de molen, waar de maalploeg met veel plezier de molen gaande houdt. U bent van harte welkom onze fraaie molen eens te komen bekijken.

Foto Pieter Kok

HET PRINSENHOF

door Fred Eerenberg

Tot mijn verrassing stond de bekende Westzener Pieter Kok, die ik ken van ochtendshow De Ontbijttafel op NH Radio, voor Het Prinsenhof. Pieter stond in de openlucht pontificaal voor onze molen een heerlijk gortgerecht te maken voor zijn programma op RTVNH: Koken met Kok.

Inmiddels wordt hij door zijn culinaire netwerk ook wel getypeerd als de foodie expert. Hij heeft een scherpe focus op zelfbedachte recepturen, gemaakt met eerlijke, duurzame en lokale ingrediënten zoals gort.

Het Prinsenhof is de enige overgebleven complete pelmolen in Nederland waarbij de molen uitsluitend een pelwerk bezit. Alle andere pelmolens oefenen naast het pellen ook een andere functie uit. Pieter Kok woont met zijn vrouw, twee kinderen en twee honden in een monumentaal Zaanse koopmanshuis in Westzaan waar hij – als hij niet aan het werk of aan het klussen is – in zijn keuken is te vinden om nieuwe recepten uit te proberen.”

De hele aflevering van Koken met Kok is hier te zien: <https://tinyurl.com/gort-risotto>

Foto's Gert Zwagerman

De molen met winterzeilen en een oer-Hollandse lucht

Het grondwater onder de vloer

De 3 jarige Bart helpt zijn moeder met het legen van de stamperton 20-7-1985

DE SCHOOLMEESTER

door Arie Butterman

In memoriam Bart Butterman

Bart is geboren op 24-3-1982 in poldermolen E te Stompetoren. Al in 1983 ging hij met zijn moeder mee naar De Schoolmeester waar zij in de zomermaanden aan de kassa stond.

Sinds 1994 gaan we naar boekbindbeurzen, eerst in Artis waar de kinderen de hele dag rond wandelden, later naar Leiden. Toen ons in 1998 gevraagd werd om naar Antwerpen te gaan en later naar Keulen was Bart direct enthousiast en sindsdien ging ik elk jaar met Bart naar deze beurzen. Toen er in 2005 een uitnodiging voor een beurs in Engeland kwam, waar ik mijn bedenkingen over had, vond Bart dat we dat ook moesten doen. We combineerden dat met een vakantie, eens in de twee jaar. Bart heeft ook een aantal jaren in de maalploegen van Het Jonge Schaap en Het Pink meegedraaid en op de vrijdagavond hielp hij enkele jaren bij de timmerclub voor de jeugd.

Toen Bart door omstandigheden tijdelijk geen werk had, kwam hij meerdere dagen per week naar de molen. Vodden ontkno-

pen en sorteren, papier ophangen etc. Later werd dit elke woensdag en vanaf 2016 samen met Jurgen. Ook het teren van de 60 meter lange droogschuur was voor hun geen probleem. Op 28 juni was hij voor het laatst met Jurgen op de molen aan het werk.

In 2007 heeft Bart de fundering van het ketelhuis uitgegraven met het idee om het te reconstrueren en er toiletten in te maken. Op 9 juni 2023 was Bart bij het slaan van de eerste paal maar van de opbouw heeft hij slechts enkele foto's gezien.

Op 1 augustus 2023 overleed Bart in zijn slaap na een slopende ziekte.

Bart (L) en Ron (R) in de hut van De Schoolmeester op 14 juni 2023

DE BONTE HEN

door Jippe Kreuning

Op 31 oktober is onze molenpoes Droppie overleden. Velen zullen haar herinneren als een vaste verschijning op de Kalverringdijk vóór De Bonte Hen, waar ze zich graag liet aaien door voorbijgangers. Als maalploeglid belast met de ongediertebestrijding heeft Droppie ruim 17 jaar op De Bonte Hen gewoond, waarbij de dagelijkse zorg voor de poes bij Martin Bus lag. Martin kwam elke dag door weer en wind naar de molen om "zijn" Droppie te verzorgen. De afgelopen weken kwam Droppie steeds minder van haar vaste slaapplekje af en ook at ze steeds minder. Droppie is op het molenerf te ruste gelegd.

DE KAT

door Mats Faber

Woensdag 27 september is bij het ophangen van de winterzeilen een scheur in de buitenroede ontdekt. Een onaangename verrassing, vooral omdat de roeden in 2012 gestoken zijn en dus nog maar een kleine 11 jaar in gebruik zijn. Een flinke tegenvaller dus. De molen is direct stilgezet om onveilige situaties te voorkomen. De TAC van de Zaanse Molen is voortvarend aan de slag gegaan met

voorbereidingen voor het herstel en we hebben er alle vertrouwen in dat de molen het komende toeristenseizoen weer in de rondte mag. Gevolg is nu echter wel dat er minder bezoekers naar de molen komen. Voor de molenaars dus voldoende tijd om de bezoekers uitleg te geven over wat er allemaal te gebeuren staat en daar rollen weer de meest uiteenlopende vragen uit. Wij kijken uit naar het moment dat we de vang weer mogen lichten en de productie van verfstoffen kunnen hervatten.

STAM ELEKTRO-TECHNIEK

WONINGBOUW | UTILITEIT | RENOVATIE

<p>LICHT-INSTALLATIES</p>	<p>KRACHT-INSTALLATIES</p>	<p>DATA-NETWERKEN</p>
<p>AUTO-LADERS</p>	<p>KEUK-DOMOTICA</p>	<p>INBRAAK-BEVEILIGING</p>
<p>BRANDMELDI-ONTSLUITING</p>	<p>TV-INSTALLATIES</p>	<p>CAMERA-BEVEILIGING</p>

Duuststraat 42 | 1307 BW Zaandam | Tel. 075-6204151 | www.stamdk.nl

Bert Bommerson
SCHILDERWERK

Schilderwerk - Restauratie - Decoratie

Bert Bommerson - T 06-53918165
Dorpsstraat 107 - Assendelft

bommersonschilders.nl

R. JONKER
MONUMENTENBOUWERS

RAK 31 • WESTZAAN
T: 075-785 05 89
INFO@MONUMENTENBOUWERS.NL
WWW.MONUMENTENBOUWERS.NL

Nederlandse Vereniging Van Molenaars

- RESTAURATIE
- ZAAANSE HOUTBOUW
- MOLENONDERHOUD

Timmerfabriek Visser

Tot in detail verantwoord maatwerk

Noorder IJ- en Zeeweg 8, 1505 HG Zaandam
075-617 79 84 | www.timmerfabriekvisser.nl

Visser *Hraam*

KORTE
BERICHTEN

WAAROM DRAAIT DE KAT NIET?

Door Ed Pielkenrood

Verfmolen De Kat is het visitekaartje van de vereniging. De molen die altijd open is voor publiek en de vele bezoekers met draaiende wieken verwelkomt zodra de wind een beetje waait. Maar de wieken staan nu al geruime tijd stil, hoe komt dat?

OORZAAK ONDERZOCHT

Toen eind september de zomerzeilen werden vervangen door de winterzeilen, werd er een scheur van ongeveer tien centimeter ontdekt in een van de roeden. Dat was een alarmerende ontdekking, temeer daar de roede met 12,5 miljoen omwentelingen nog lang niet aan vervanging toe is. Daarom werd De Kat per direct stilgelegd en zocht de Technische Adviescommissie (TAC) contact met de leverancier van de roede. Deze gerenommeerde leverancier, die uitsluitend met gecertificeerd staal werkt, kon echter geen antwoord geven op de vraag wat de oorzaak van de scheur zou kunnen zijn en stelde voor om hiernaar onderzoek te laten doen in een gespecialiseerd laboratorium in Amsterdam.

DE KAT BLIJFT OPEN

Het stuk van de roede waarin de breuk zich bevindt, is vervolgens uitgezaagd en naar het laboratorium gebracht. Hangende de uitkomst van het onderzoek is wel al duidelijk dat de roede in zijn geheel vervangen zal moeten worden. Omdat de andere roede van De Kat uit dezelfde productietijd komt, zal ook deze moeten worden vervangen. Inmiddels zijn er dus twee nieuwe roeden besteld. Of de kosten daarvan kunnen worden verhaald, zal moeten blijken uit het onderzoek. In ieder geval is het de bedoeling dat De Kat voor aanvang van het toeristenseizoen 2024 weer kan draaien. Tot die tijd staat de molen stil. Niettemin blijft De Kat open voor publiek en hebben de molenaars meer tijd om de bezoekers rond te leiden.

'IN DIT WINTERS TAFEREELTJE VOEL JE DE KOU'

De jury over de overall winnaar van de fotowedstrijd *Het perfecte plaatje*: 'De foto toont een ijzige kou, waarbij het landschap lijkt vastbevoren in de

sneeuw. De zon breekt door, maar blijft laag genoeg om het veld grotendeels in schaduw te houden. Het relief van de sneeuwhobbeltjes

is duidelijk zichtbaar en zorgt voor een interessante textuur. Zowel de grond als de lucht hebben tinten van blauw, wat bijdraagt aan de koude sfeer van de

foto. Deze setting vertelt een verhaal, wellicht van iemand die zijn hond uitlaat in deze koude, serene omgeving.' Fotograaf: Gerrit Jan Kat.

NEUHAUSLAANTJE

Eerder dit jaar diende De Zaanse Molen het verzoek in bij de gemeente Zaanstad om de naam A.F. Neuhauslaantje, voor de verbinding tussen de Museumlaan en het Koogerpark, te formaliseren. Spoedig na de verhuizing van het Molenmuseum naar de Zaanse Schans had een bewonderaar van de voormalige conservator van het Molenmuseum het naambordje aangebracht op de zijwand van dit gebouw. Zaanstad heeft het verzoek echter afgewezen omdat zij "geen nut of noodzaak zag om de naam A.F. Neuhauslaantje op deze plaats te formaliseren". A.F. (Ton) Neuhaus was conservator van het Molenmuseum van 1968 tot 2007. Zijn betekenis voor het Molenmuseum en voor De Zaanse Molen komt tot uitdrukking in de verschillende onderscheidingen die hij ontving, zoals het lidmaatschap in de Orde van Oranje Nassau, de Zilveren Anjer, de Erepenning van de gemeente Zaanstad en het erelidmaatschap van De Zaanse Molen.

HEEFT U ER WEL EENS AAN GEDACHT VERENIGING DE ZAANSCH E MOLEN OP TE NEMEN IN UW TESTAMENT? OF AAN HET DOEN VAN EEN SCHENKING?

Er zijn verschillende mogelijkheden om de vereniging te steunen in haar belangrijke taak van het behoud van het industrieel molen erfgoed. Al bijna 100 jaar kan de vereniging haar werk doen dankzij haar leden en haar begunstigers. U leest er alles over op onze website: www.zaanschemolen.nl/schenkingen-anbi-status/ Of bel met het kantoor 075 621 51 28, keuze 5.

Foto Piet Meinen

CONTRIBUTIE

De Zaanse Molen stuurt geen papieren herinneringen meer om de contributie te betalen. Voor de leden die de contributie zelf overschrijven en deze nog niet hebben betaald, is hierbij het verzoek om het bedrag aan ons over te maken op de IBAN van De Zaanse Molen, NL03 INGB 0002 8634 06, onder vermelding van uw lidmaatschapsnummer. Als u uw e-mailadres doorgeeft, kunnen wij u eventueel een herinnering mailen. De tarieven vindt u hiernaast in de colofon van dit blad, maar een extra bedrag is altijd welkom en voor u mogelijk aftrekbaar van de belasting. Heeft u vragen, belt u ons dan tijdens kantooruren op 075-6215148 of mail naar info@zaanschemolen.nl.

ALGEMENE LEDEN- VERGADERINGEN

De uitnodigingen voor de ALV, met de te behandelen onderwerpen, worden uiterlijk twee weken van tevoren per email verzonden aan onze leden en op de website geplaatst. Op aanvraag kunnen de uitnodigingen en de te behandelen onderwerpen per post verzonden worden. Dit kan via een mail naar info@zaanschemolen.nl of telefonisch: 075 621548.

DE WINDBRIEF IS HET VERENIGINGSBLAD VAN DE ZAANSCH E MOLEN

Overname van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie en auteursrechtbehebbenden.

OPLAGE
4.000 exemplaren

HOOFDREDACTIE
Ed Pielkenrood

REDACTIE
Rick Bakker
Trudy Boom-Reuvekamp
Jan Krijt
Sarah Vermoolen

VASTE MEDEWERKERS
Ron Couwenhoven
Jaap de Jong

EINDCORRECTIE
Gerard Möhring
Pien Krijger

REDACTIEADRES
Schansend 1
1509 AW Zaandam
Telefoon: 075 621 51 48
E-mail: info@zaanschemolen.nl

ADVERTENTIE-ACQUISITIE
Telemarketing Zaanstad
Izabel de Roeck-Nikolov
Telefoon: 06 53 34 70 71
E-mail: info@telza.nl

VORMGEVING
Trudy Boom-Reuvekamp

Druk en afwerking
Drukkerij Nuance

COLOFON EN ADRESGEGEVENS

Vereniging De Zaanse Molen
Opgericht 17 maart 1925

KANTOOR

Schansend 1, 1509 AW Zaandam
Zaanse Schans, Telefoon: 075 621 51 48
E-mailadres:
info@zaanschemolen.nl
Geopend:
Maandag t/m donderdag 9.30 - 17 uur

BANKRELATIE

IBAN: NL03 INGB 0002 8634 06
t.n.v. De Zaanse Molen
afd. Ledenadministratie

RAAD VAN TOEZICHT

Voorzitter: Jan Goedhart
Secretaris: Abel Zwart
Lid: Joop Bergevoet
Lid: Lex van Zaane
Lid: Henriette van Westerhoven-Beaujon

DIRECTEUR-BESTUURDER

Katelijne Prinsenbergh

HOOFDCONSERVATOR

Drs. Henk J. Heijnen

VERTROUWENS MAN

Marten van Tuijl, 06 55 11 57 34

MOLENMUSEUM WERELD VAN WINDMOLENS

Kalverringdijk 30, 1509 BT Zaandam
Geopend: dagelijks
(voor actuele openingstijden zie de website)

OPENINGSTIJDEN MOLENS

Zie www.zaanschemolen.nl

CONTRIBUTIE PER 12 MAANDEN

Lidmaatschap € 30,00
Jeugdleden (tot 18 jaar) € 25,00
Bedrijfslidmaatschap € 300,00 (ex. b.t.w.)
Als lid steunt u het behoud van het Zaanse molenerfgoed. Daarnaast ontvangt u vier keer per jaar ons verenigingsblad de Windbrief, de digitale nieuwsbrief en heeft u gratis toegang tot onze molens en het Molenmuseum. Aanmelden nieuwsbrief (1x per maand) www.zaanschemolen.nl/nieuwsbrief

De volle smaak
van échte mayonaise

Scan de QR-code voor meer inspiratie.

FUNDERINGSSPECIALIST

- Plan ontwikkeling, constructeur en vergunning aanvraag.
- Trillingsarm heien en trillingsvrij persen
- Heimachines met een doorrijdbreedte vanaf 63 cm
- Funderingsherstel inclusief sloop/ en betonwerkzaamheden
- Opvijzelen en rechtzetten van woningen en gebouwen

Daam Schijfweg 22-24, 1507 BD Zaandam
T. 075-616 39 04 • info@decoogh.com
voor meer informatie: www.decoogh.com

JAN IJSKES
FUNDERINGSTECHNIKEN
"DE COOGH"
ZAANDAM

Bestel dit prachtige hardcover fotoboek

Scan de QR code of ga naar
[www.zaanschemolen.nl/
riddersvandemolen](http://www.zaanschemolen.nl/riddersvandemolen)

Veertig unieke
molenaarsportretten van
Jeroen Nieuwhuis in opdracht
van De Zaanse Molen

**U BENT
VAN HARTE
WELKOM
IN ONS
RESTAURANT**

PANCAKES ★ PANNENKOEKEN ★ CRÊPES
PFANNKUCHEN ★ PANQUEQUES

**25%
KORTING**

VOOR DE LEDEN VAN VERENIGING
ZAANSCH E MOLEN OP VERTOON
VAN LEDENPAS

PANNENKOEKEN ETEN OP DE ZAAANSE SCHANS? ★ DEKRAAI.NL

RESTAURANT DE KRAAI
KRAAIENPAD 1
1509 AX ZAANDAM
T 075 - 615 64 03
E INFO@DEKRAAI.NL

OPENINGSTIJDEN

MRT T/M OKT ⇄ 09:00 - 18:00
JAN, FEB, NOV EN DEC ⇄ 09:00 - 17:00
365 DAGEN PER JAAR GEOPEND!

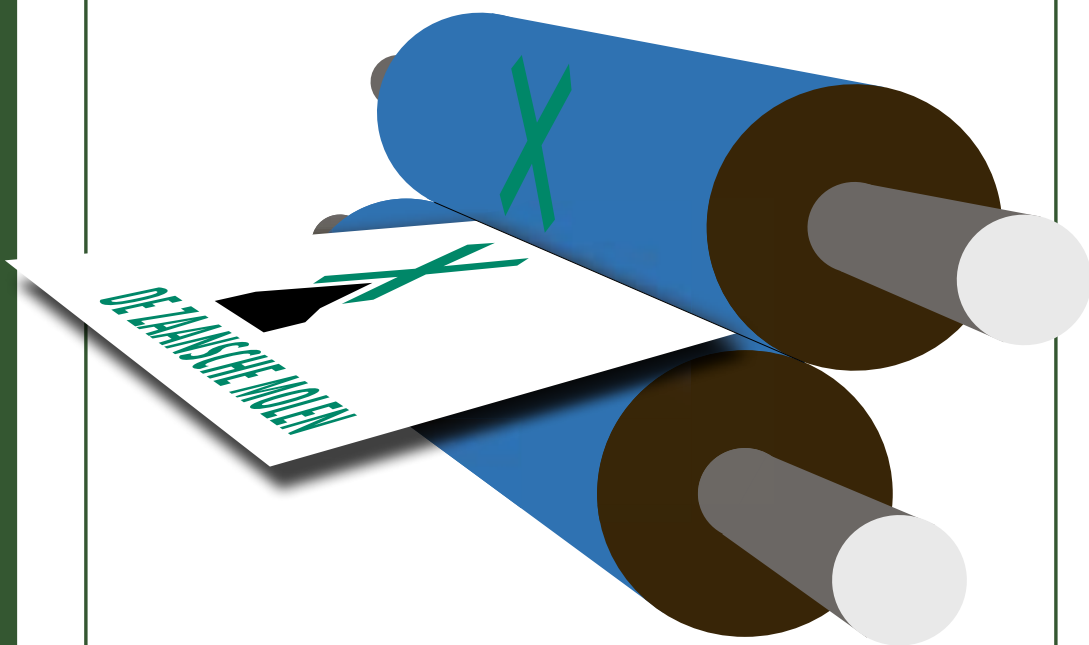

drukkerij

NUANCE B.V.

dtp - offset - digitaal - plotten - afwerken

NUANCE^{BV}
GRAFISCHE PRODUCTIES

Kalf 1 • 1509 AA Zaandam • Tel.: 075 - 617 03 69
www.nuancegp.nl • info@nuancegp.nl

